

Danmarks Miljøundersøgelser
Aarhus Universitet

Arbejdsrapport fra DMU nr. 242, 2008

Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007

[Tom side]

Danmarks Miljøundersøgelser
Aarhus Universitet

Arbejdsrapport fra DMU nr. 242, 2008

Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007

Jørgen Peter Kjeldsen
Henrik Haaning Nielsen

ornit.dk

Datablad

Serietitel og nummer:	Arbejdsrapport fra DMU nr. 242
Titel:	Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007
Forfattere:	Jørgen Peter Kjeldsen & Henrik Haaning Nielsen
Institution:	ornit.dk
Udgiver:	Danmarks Miljøundersøgelser© Aarhus Universitet
URL:	http://www.dmu.dk
Udgivelsesår:	Marts 2008
Redaktion afsluttet:	Februar 2008
Redaktion:	Tommy Asferg
Faglig kommentering:	Stefan Pihl & Karsten Laursen
Finansiell støtte:	Aage V. Jensens Naturfond
Bedes citeret:	Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. 2008: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 32 s. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242. http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	I rapporten fremlægges resultater af overvågning af udvalgte arter af ynglefugle i Vejlerne i 2007. Overvågningen omfatter arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I samt enkelte andre arter. Der blev kortlagt 59-60 par engryler, hvilket er en lille stigning i forhold til de to foregående år. Brushøns blev opgjort til 2-6 ynglende hunner, hvilket er meget lavt. Cirka 40 par sortterner fik mindst 31 unger på vingerne, og 2007 fortsætter dermed den positive udvikling i såvel antallet af par som ynglesucces.
Emneord:	Vejlerne, ynglefugle, overvågning
Layout:	Grafisk værksted, DMU Silkeborg
Tegninger/fotos:	ornit.dk
ISSN (elektronisk):	1399-9346
Sideantal:	32
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) på DMU's hjemmeside http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf
Supplerende oplysninger:	Konsulentrapport udarbejdet af ornit.dk for Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet.

Indhold

Sammenfatning 5

1 Indledning 6

- 1.1 Baggrund og formål 6
- Tak 6

2 Undersøgelsesområdet 7

3 Metoder 8

- 3.1 Engfugle 8
- 3.2 Sortterne 8
- 3.3 Øvrige kortlægninger 8
- 3.4 Fysiske forhold 9
- 3.5 Driftsforhold 9

4 Resultater og konklusioner 10

- 4.1 Fysiske forhold 10
- 4.2 Ynglefugle 15

5 Litteratur 30

Danmarks Miljøundersøgelser

[Tom side]

Sammenfatning

Aage V. Jensens Naturfond og DMU indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af ynglefugle i Vejlerne og på Harboøre og Agger Tanger samt trækfugle i Vejlerne. Konsulentfirmaet ornit.dk fik til opgave at gennemføre denne overvågning. Den foreliggende rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af ynglefugle i Vejlerne i 2007.

Formålet med overvågningen i Vejlerne er at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle. Denne overvågning sigter i første række på at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Metoderne til overvågningen er fastlagt i tekniske anvisninger.

NOVANA-overvågningen af ynglefugle var i 2007 koncentreret om bl.a. engryle (den baltiske underart af almindelig ryle), brushane og sortterne.

Der blev kortlagt 59-60 engryler i Vejlerne, hvilket er en lille stigning i forhold til de foregående to år, men færre end i perioden 1978-2003, hvor Feltstation Vejlerne var kontinuert bemandet og overvågningen mere grundig end nu. Brushøns blev opgjort til 2-6 ynglende hunner, hvilket er meget lavt i forhold til 1978-2003. Sortterne fordelte sig i to kolonier med henholdsvis ca. 28 par i Kogleakssøen og ca. 12 par i Bygholm Vejle. Det lykkedes disse ca. 40 par at få mindst 31 unger på vingerne. Antallet af ynglepar har været stigende i de seneste år efter en periode med faldende antal.

Overvågningsresultaterne af trækfugle i Vejlerne indgår i NOVANA-databasen direkte og vil ikke blive præsenteret i en selvstændig rapport.

1 Indledning

1.1 Baggrund og formål

Aage V. Jensens Naturfond og DMU indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af fugle på udvalgte lokaliteter i Nordjylland. Der overvåges dels et udvalg af ynglefugle i Vejlerne og på Harboøre og Agger Tanger, og dels gennemføres 10 optællinger af rastende vandfugle i Vejlerne fordelt på alle måneder undtagen juni og juli.

Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser over for EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal indgå i samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark som præsenteret i Pihl m.fl. (2003).

Ynglefuglene i Vejlerne er tidligere blevet overvåget med stor grundighed i perioden 1978-2003 af observatører ansat ved Vejlernes Feltstation. I feltstationens arbejdsprogram indgik årlige kortlægninger af ynglefugle i Vejlerne og de nærmest tiliggende randområder. En samlet bearbejdning af dette materiale er udarbejdet af Kjeldsen (i trykken).

I perioden efter 2003 har Viborg og Nordjyllands Amter sammen overvåget det begrænsede antal arter, som har indgået i de årlige NOVANA-programmer for 2004, 2005 og 2006 (Søgård m.fl. 2006, Søgaard m.fl. 2007).

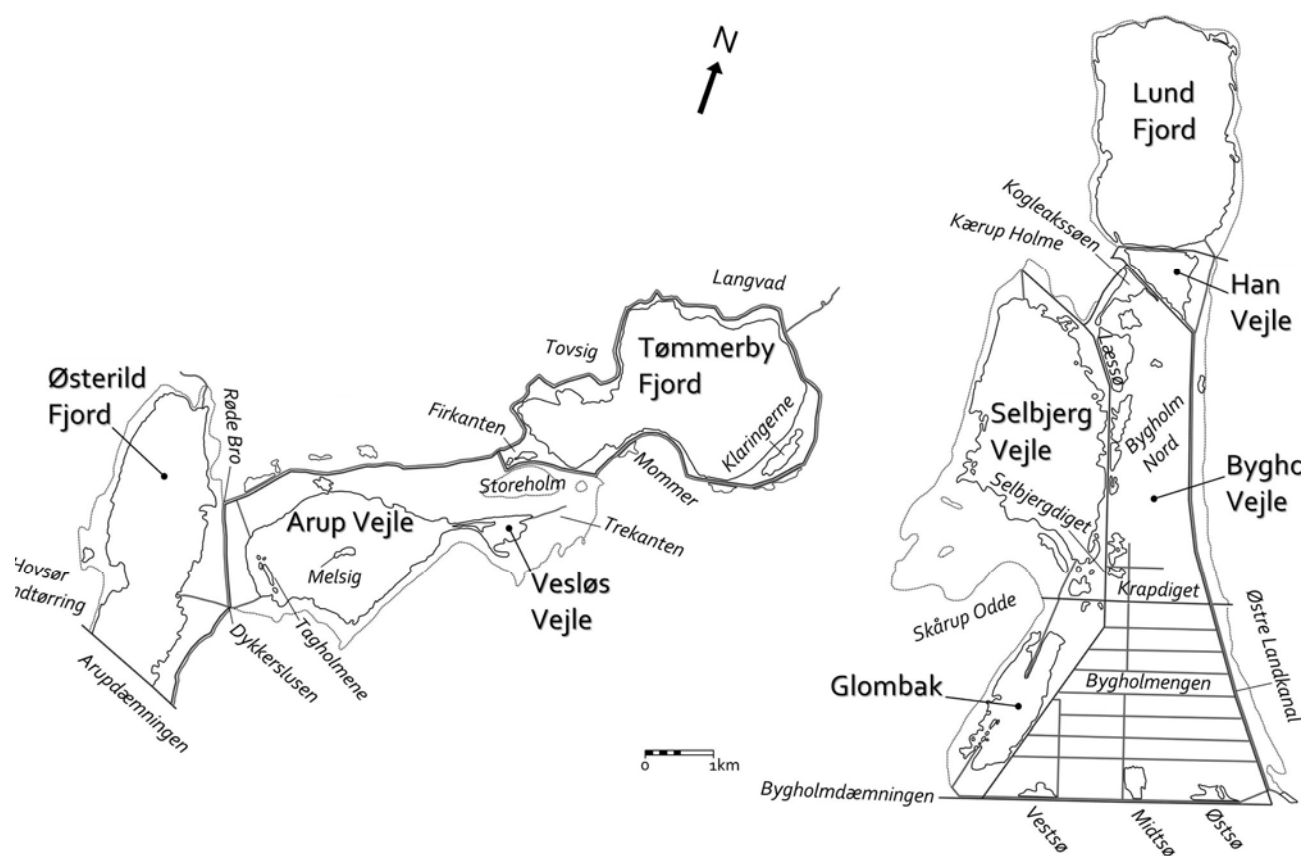
I 2005 og 2006 er der yderligere blevet gennemført optællinger af udvalgte arter finansieret af Aage V. Jensens Naturfond (Nielsen 2006a, 2006b).

Tak

Aage V. Jensens Naturfond takkes for adgangstilladelser til reservatet og et godt samarbejde. Dette er i praksis sket gennem Mogens B. Andersen og Poul Hald Mortensen. Martin Lund takkes for hjælp ved optælling af Bygholmengen samt supplerende observationer. Susanne Bruun, Helge Røjle Christensen, Steen Brølling, Poul Hald Mortensen, Inge Marie Fruelund, Jens Frimer Andersen, Carsten Krog Pedersen og Morten Kirk takkes for supplerende observationer gennem yngletiden.

2 Undersøgelsesområdet

Optællingerne af ynglefugle i Vejlerne i 2007 er blevet gennemført i selve reservatet Vejlerne delt op i Vestlige Vejler, som består af Østerild Fjord, Arup Vejle, Vegløs Vejle og Tømmerby Fjord, og Østlige Vejler, som omfatter Bygholm Vejle, Glombak, Selbjerg Vejle, Han Vejle og Lund Fjord (Fig. 1). I det omfang overvågede arter er fundet ynglende i randområderne i umiddelbar tilknytning til reservatet, er disse registreringer medtaget.

Figur 1. Afgrænsning af Vejler-reservatet med de mest anvendte stednavne. Vestlige Vejler til venstre og Østlige Vejler til højre.

3 Metoder

Metoderne til overvågning af ynglefugle under NOVANA er beskrevet i en teknisk anvisning (Pihl & Kahlert 2004).

3.1 Engfugle

Overvågningen af engfugle fokuserede på at dække engryle og brushane, som er to af de arter, der blev dækket inden for NOVANA i 2007. Observationer gjort under engovervågningen har tillige kunnet dække flere andre arter, bl.a. stor kobbersneppe. Denne art er under hastig tilbagegang i Danmark, men netop Vejlerne er et af de områder, hvor der stadig findes en levedygtig bestand.

Bygholmengen blev dækket ved to optællinger i henholdsvis midten af maj og første halvdel af juni. I maj kortlagdes de territoriehævdende engryler, store kobbersnepper og viber. Ved optællingen i juni blev overvejende registreret ungevarslenende engryler, brushøns og rødben.

Da engrylen er dækket ved begge kortlægninger af ynglefugle på Bygholmengen er par/territorier i juni regnet som nye, hvis de er kortlagt mere end 200 m fra fugle kortlagt i maj.

Engene rundt om Vesløs-Arup Vejle samt østsiden af Østerild Fjord blev dækket ved fjernkortlægning i maj og ved en gennemgang af engene i juni med henblik på at kortlægge de samme arter som på Bygholmengen. Ved fjernkortlægning forstås kortlægning som udføres fra enkelte velegnede observationspunkter.

3.2 Sortterne

Der er gennemført en optælling af antallet af fugle i kolonierne under overflyvning af potentielle prædatorer. Desuden er fuglenes ynglesucces efterfølgende registreret ved optælling af flyvedygtige unger.

3.3 Øvrige kortlægninger

Der er ud over kortlægninger af engfugle og sortterne gennemført kortlægninger af en række arter på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1:

Rørdrum er kortlagt ved optælling af paukende hanner. Denne art er dækket gennem få men målrettede kortlægninger i alle rørskovsområder med hovedvægt på april måned og første halvdel af maj på dage og nætter med stille vejr.

Rørhøg er kortlagt ved observationer af territorial adfærd gennem hele ynglesæsonen. Der er ikke foretaget registrering af de enkelte pars ynglesucces.

Plettet rørvagtel er kortlagt ved natlyt efter arten i alle relevante områder gennem hele ynglesæsonen suppleret med indrapporteringer fra lokale ornitologer og data fra DOFbasen.

Trane er kortlagt gennem observationer af territorial adfærd hos stationære par igennem hele foråret i områderne Skårup Odde og Bygholm Nord. Fuglene har senere været observeret for at følge deres ynglesucces.

Klyde er overvåget ved fjernkortlægning af kolonierne på Bygholmengen og i de Vestlige Vejler i maj.

Dværgmåge er registreret ved kortlægning af yngleaktivitet, og arten er målrettet eftersøgt i områder med hættemågekolonier.

Havterne er overvåget ved fjernkortlægning af ynglepar på Bygholmengen.

Fjordterne er overvåget ved registrering af alle kolonidannelser i hele undersøgelsesområdet i ynglesæsonen.

3.4 Fysiske forhold

Vandstanden i Vejlerne er overvåget ved aflæsninger af en række vandstandsskalaer placeret i alle de overordnede vandsystemer. Skalaerne er nivellerede i forhold til DNN (Dansk Normal Nul). De fleste er aflæst en gang om måneden, men skalaen for Bygholmengen er aflæst hyppigere. Det er i praksis sket, når der har været lejlighed til det.

Saltholdighed (salinitet) er målt på 12 målestationer i de overordnede vandsystemer en gang om måneden. Vandprøver er indsamlet i prøveflasker, og målingerne er udført med et WTW Conductivity Meter 315 i. Desuden er der i forbindelse med overvågningen af engryle og brushane indsamlet vandprøver fra pander på engene i Bygholm Vejle, Vesløs/Arup Vejler og Østerild Fjord. Disse prøver er efterfølgende målt for saltholdighed.

3.5 Driftsforhold

Under ynglefuglekortlægningerne er der gjort iagttagelser af driftsforhold, som kan have betydning for ynglefuglene. Mogens B. Andersen har oplyst antallet af græssende kreaturer.

4 Resultater og konklusioner

4.1 Fysiske forhold

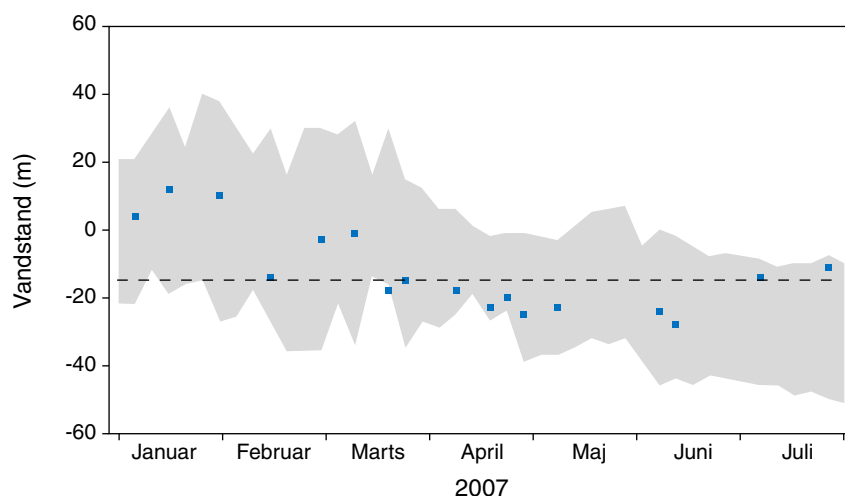
4.1.1 Vandstand

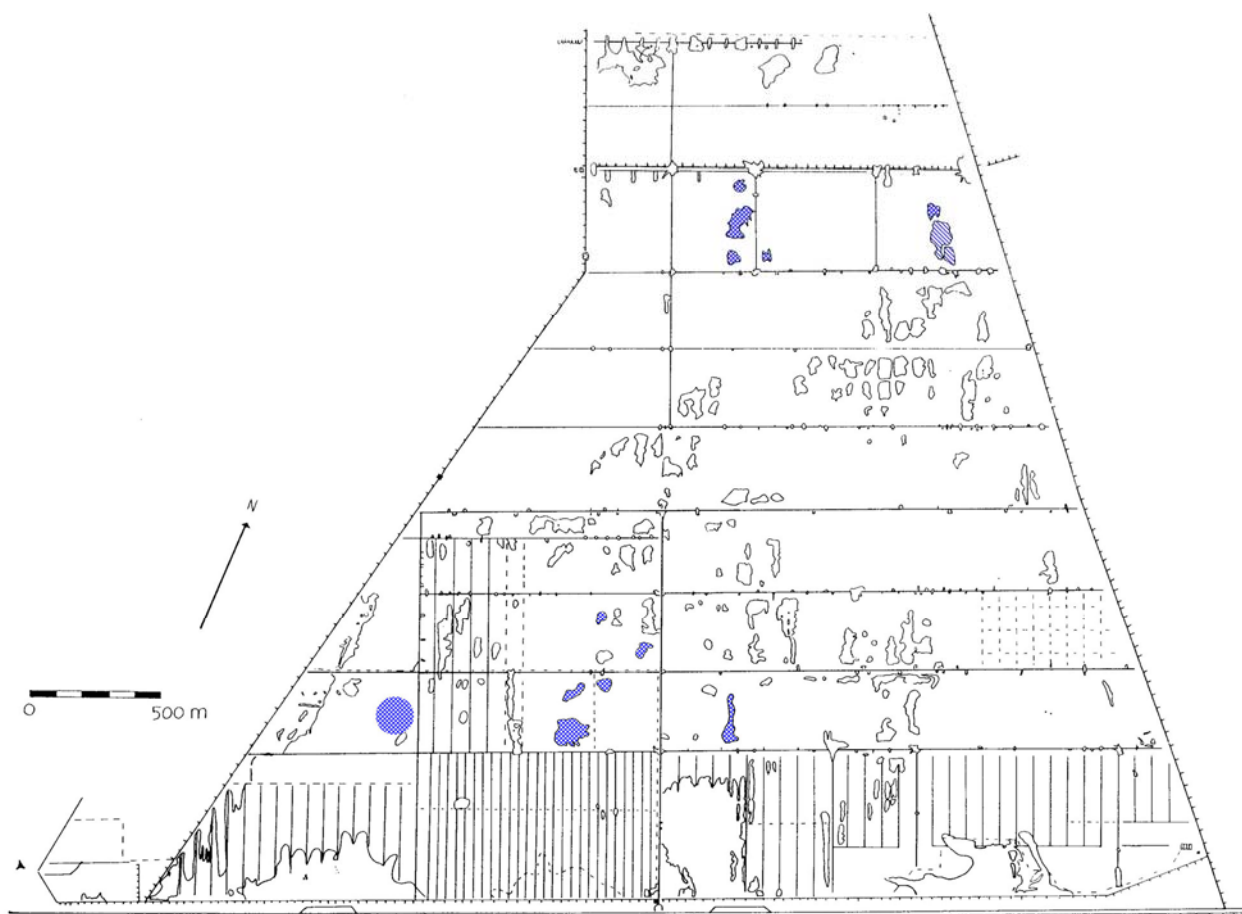
I 2007 er der indsamlet vandstandsdata fra januar til slutningen af juli. Normalt er der i hele området en høj vintervandstand i januar-marts med et faldende niveau gennem forårmånederne. Nedbørsmængden, fordampningen og afstrømningen til Limfjorden er bestemmende for vandstanden. Vandstandsregulativer påbyder, at afvandingskanalerne for det meste af Vejlerne skal have frit afløb til Limfjorden. Undtaget fra denne bestemmelse er Bygholm Vejle, Han Vejle og Tømmerby Fjord, som er selvstændige vandsystemer, som periodevis opstemmes. Der uledes således kun sjældent vand fra Tømmerby Fjord og Han Vejle. I Bygholm Vejle har vandet nord for Krapdiget siden 1994 været permanent opstemmet bag diger, mens der i Centralslusen ved Midtsø, som regulerer vandstanden på Bygholmengen syd for Krapdiget, de fleste år har været isat stemmebrædder i kote -15 cm DNN i perioden marts-september. Fordampning kan dog selv ved opretholdelse af stem føre til sænkning af vandstand og udtørring.

Vandstanden på Bygholmengen er blevet aflæst ved Centralslusen ved Midtsø. Der var i 2007 en forholdsvis høj vintervandstand i januar og marts, hvorefter der sidst i marts skete et markant fald i vandstanden, øjensynligt fordi der ikke var isat tilstrækkeligt stem i slusen til langsom afstrømning (Fig. 2).

Efterfølgende lå vandstanden relativt lavt gennem det meste af foråret, indtil der i den særdeles regnfulde juni måned skete en mærkbar forøgelse af vandstanden. I første halvdel af maj var forholdene på Bygholmengen så tørre, at adskillige normalt vandfyldte pander var udtørrede (Fig. 3).

Figur 2. Vandstand i perioden januar-juli 2007 ved Centralslusen ved Midtsøen på Bygholmengen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger i perioden 1978-2003 (gråt). Desuden er vist opstemningstærskelen på -15cm DNN (gråt).

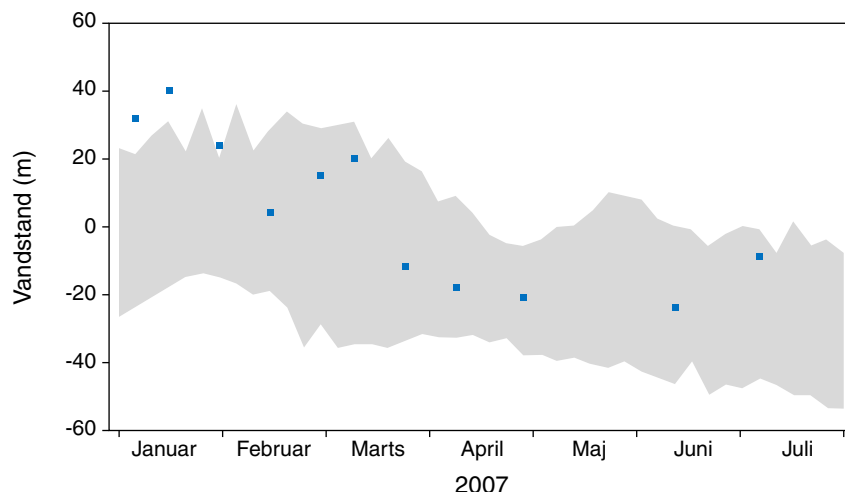
Figur 3. Udtørrede pander på Bygholmengen den 12.-13. maj 2007 ved vandstand -23 cm DNN. Dobbeltskraveret = helt tørlagt. Enkeltskraveret = næsten tørlagt.

Det er tidligere påvist, at opretholdelse af en vandstand på ikke under -15 cm DNN på Bygholmengen er vigtig for specielt kolonirugende arter som klyde og hættemåge, og at lavere vandstand kan få fuglene til at opgive at yngle (Kjeldsen 1999a, 1999b, Rasmussen & Nielsen 2003).

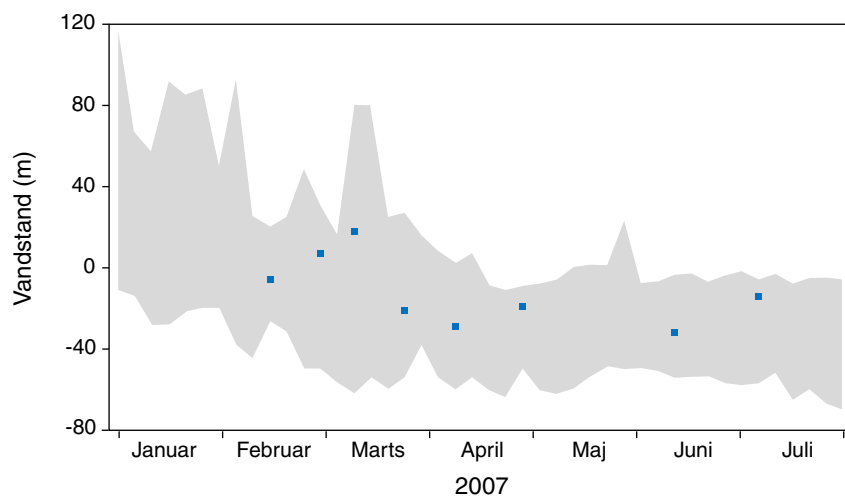
Vandstanden i Selbjerg Vejle og Glombak, som er forbundet via en kanal, aflæses ved Krap i vestenden af Krapdiget. Værdierne var i januar særdeles høje, men niveauet faldt markant i marts, hvorefter der igennem yngletiden frem til slutningen af juni var middel til lave vandstandsværdier (Fig. 4). Vandstanden i disse søer påvirker først og fremmest store rørskovsområder og dermed områder for rørskovsfugle som rørdrum, vandrikse og rørhøg. Disse arter er afhængige af, at rørskoven ikke tørrer ud. Området har derfor størst værdi for fuglene, hvis der sker en jævn og ikke for pludselig afstrømning.

Vesløs/Arup Vejler er forbundet med Østerild Fjord gennem en kanal via Dykkerslusen, hvor vandstanden aflæses (Fig. 5). Der var så høj vandstand i januar, at vandstandsskalaen var oversvømmet og ikke kunne aflæses. Som i de øvrige vandsystemer faldt vandstanden i løbet af marts, og igennem april og maj synes vandstanden ikke at have afvejet fra normalen. Vandstanden i dette vandsystem er ofte uden store udsving og påvirker især vigtige engområder med store bestande af ænder og vadefugle. Markante og pludselige fald i vandstanden vil formentlig påvirke disse fugles ynglemuligheder negativt.

Figur 4. Vandstands aflæsninger fra Selbjerg Vejle og Glombak januar-juli 2007 fra målestationen ved vestenden af Krapdiget (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger i perioden 1978-2003 (gråt).

Figur 5. Vandstands aflæsninger for Vesløs/Arup Vejler og Østerild Fjord januar-juli 2007 fra målestationen ved Dykkerslusen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger i perioden 1978-2003 (gråt).

Vandstanden i Tømmerby Fjord, Han Vejle og Bygholm Nord er sikret gennem permanent opstemning. Årets aflæsninger af vandstand i yngletiden lå under gennemsnittet for de senere år på grund af en lang nedbørsfattig periode i april-maj.

4.1.2 Saltholdighed

Saltholdigheden er målt på en række stationer som led i overvågningsprogrammet for vandfugle (Tabel 1).

Vejlernes økosystemer er tilpasset fersk vand især i den nordlige del af området (Lund Fjord og Tømmerby Fjord). Der sker en vis indsvivning af saltvand gennem sluserne, hvilket spores i målingerne fra Bygholmen ved Centralslusen ved Midtsø og fra Østerild Fjord ved Arupdæmningen, hvor der hersker svagt brakke forhold. Der har ikke i 2007 eller de foregående år været digebrud eller indledning af saltvand, som kunne have ført til unormalt høje saltholdigheder, og de målte værdier i 2007 afviger ikke fra det normale.

Målinger af saltholdigheden i pander på engene er foretaget i forbindelse med optælling af ynglende engrøyer og brushøns. Disse målinger viste værdier på 2,5-3,8‰ i Østerild Fjord, 0,0-3,9‰ i Vesløs/Arup Vejler og 1,9-7,2‰ på Bygholmen.

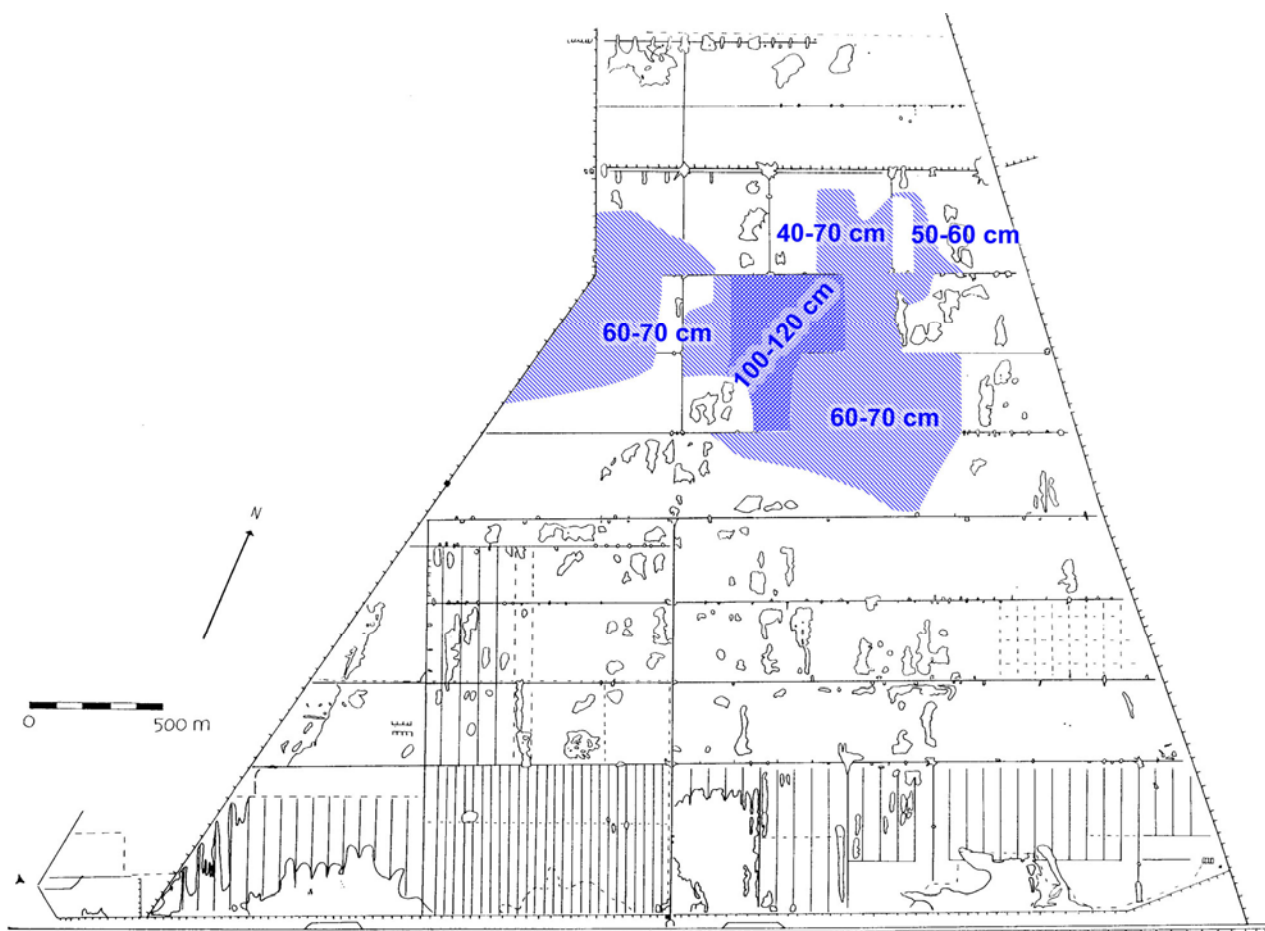
Tabel 1. Saltholdighed i promille målt i april-juni 2007 på målestationer forskellige steder i Vejernes vandsystemer.

Målestation	April	Maj	Juni	Gennemsnit
Lund Fjord v. jernbanedæmningen	0,0	0,0	0,0	0,0
Han Vejle	0,0	0,0	0,1	0,0
Kogleakssøen	0,1	0,2	0,5	0,3
Bygholm Nord SØ v. Krapdiget	0,1	0,2	0,3	0,2
Bygholmengen NV v. Krapdiget	2,7	2,7	1,1	2,2
Bygholm NØ v. Krapdiget	1,9	0,1	0,3	0,8
Bygholmengen v. Midtsø	2,2	3,2	7,3	4,2
Selbjerg Vejle/Glombak v Krapdiget	0,1	0,1	0,5	0,2
Tømmerby Fjord v. Mommer	0,0	0,0	0,0	0,0
Vesløs Vejle v. Trekanten	0,1	0,3	0,3	0,2
Arup Vejle/Østerild Fjord v. Dykkerlusen	0,9	1,2	1,2	1,1
Østerild Fjord v. Arupdæmningen	1,3	1,8	4,2	2,4

4.1.3 Driftsforhold

Den naturlige succession i naturtyper, som de findes i Vejlerne, er tilgroning med rørskov og pilekrat. For at holde engene åbne afgræsses med kreaturer.

På Bygholmengen græssede i 2007 298 kreaturer. Den 13. maj blev vegetationshøjden på den nordlige del af Bygholmengen kortlagt (Fig. 6).

Figur 6. Vegetationshøjder på den nordlige del af Bygholmengen kortlagt 13. maj 2007.

Senere på foråret og sommeren igennem var vegetationen også på den sydlige del af Bygholmengen nær Vestsøen og mellem Midtsøen og Østsøen vokset op og blevet omtrent meterhøj (Fig. 7 og 8). Ifølge Kriterier for gunstig bevaringsstatus (Søgaard m.fl. 2005) kræver både engryle og brushane en vegetationshøjde på højst 10 cm i perioden 1. april-15. juli (bortset fra tilstedeværelse af enkelte tuer).

Kogleakssøen afgræsses ikke længere øst for diget, hvilket har betydet, at den sydlige del, som traditionelt har været meget vigtig for sorterne, nu er tilgroet. I Bygholm Nord er det ligeledes sket en markant tilgroning.

I de Vestlige Vejler har retablering af engene omkring Vesløs Vejle og Storeholm haft en positiv effekt på antallet af store kobbersnepper. Engene på vestsiden af Arup Vejle er derimod under tilgroning.

Figur 7. Græssende kreaturer i høje tagrør, Bygholmengen mellem Midtsøen og Østsøen, august 2007. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

Figur 8. Tilgroning af Bygholmengen mellem Midtsøen og Østsøen, august 2007. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

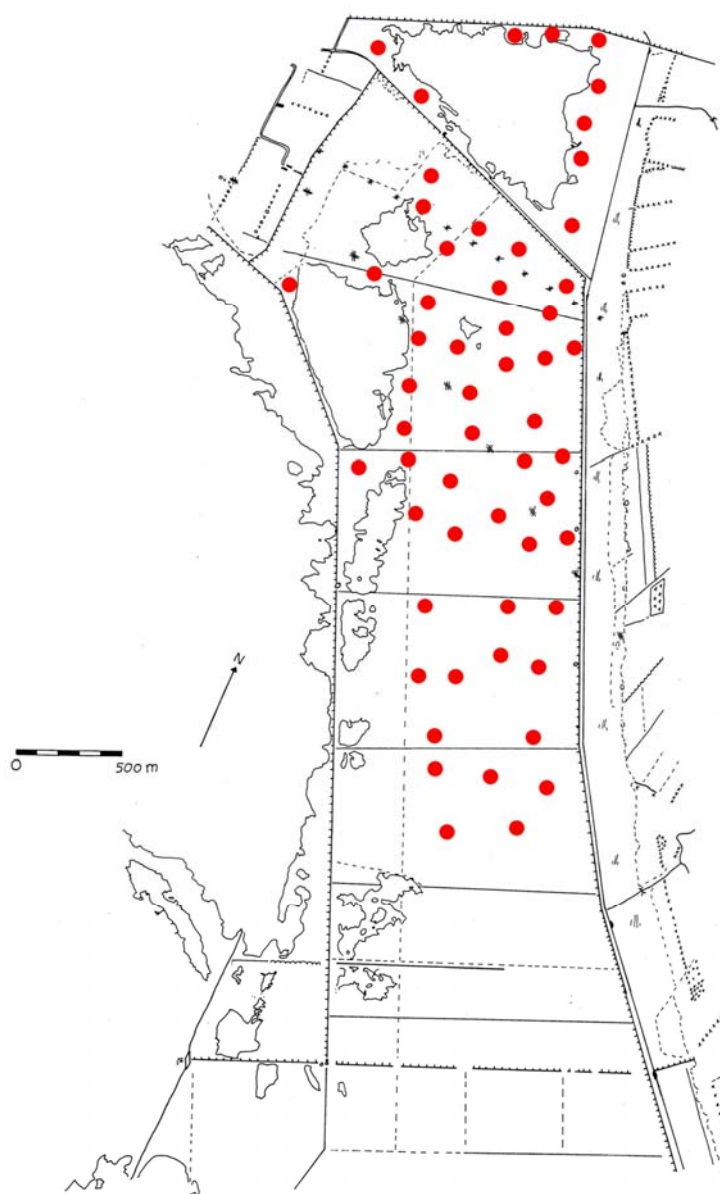
4.2 Ynglefugle

4.2.1 Rørdrum

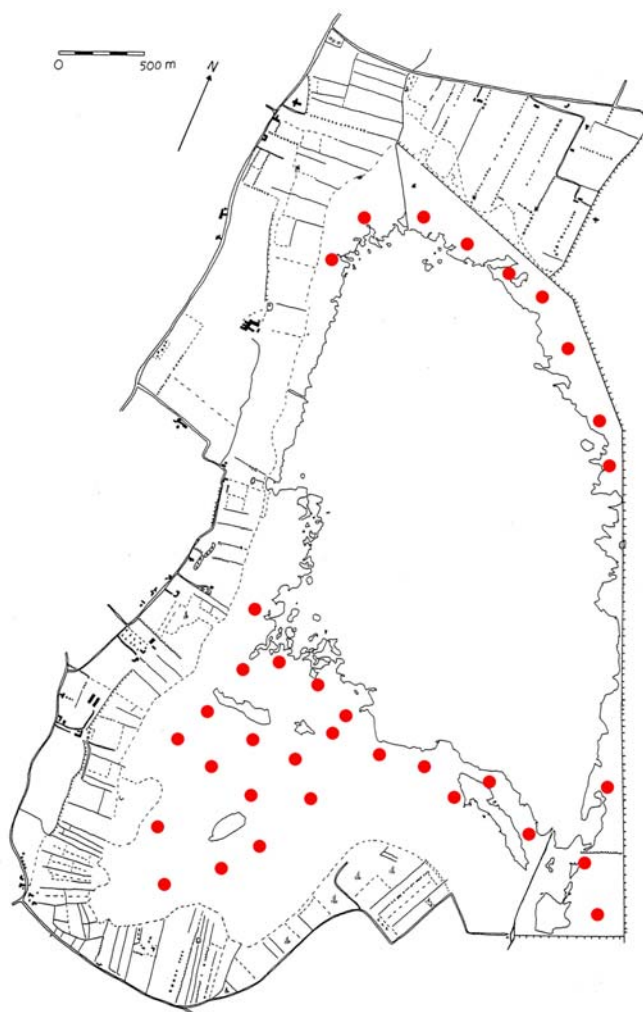
Vejlerne er Danmarks vigtigste yngleområde for rørdrum, som er optaget på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I. Årets ynglebestand blev opgjort til 145 paukende rørdrummer. Dette er lidt flere end 2006 (138), men færre end 2005 (162) (Nielsen 2006a, 2006b). De store rørskovsområder har i 2007 som i tidligere år huset de fleste fugle: Bygholm Nord 47 paukende rørdrummer, Selbjerg Vejle 34 og Tømmerby Fjord 30 (Fig. 9-12).

Den samlede danske bestand af rørdrum er planlagt til at blive optalt under NOVANA hvert sjette år, første gang i 2008.

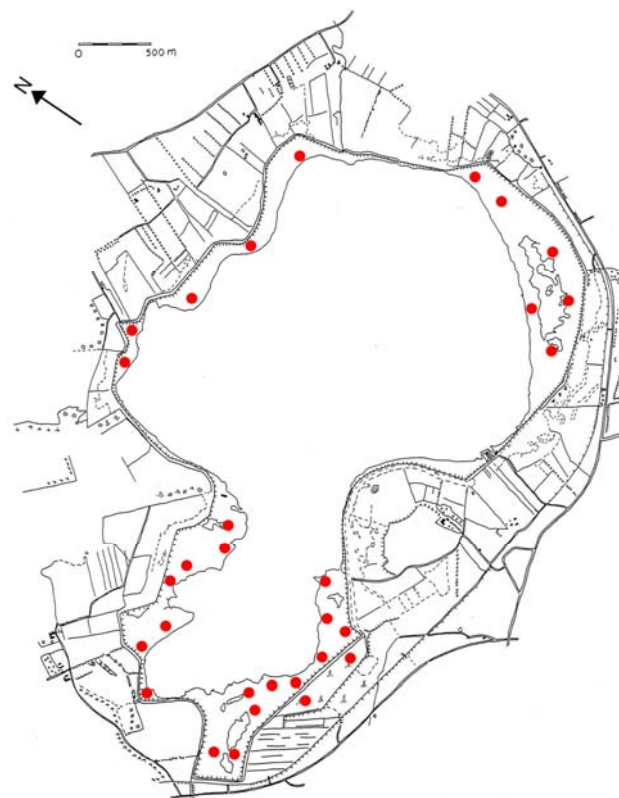
Figur 9. Kortlægning af paukende rørdrummer i Bygholm Vejle og Han Vejle, 2007.

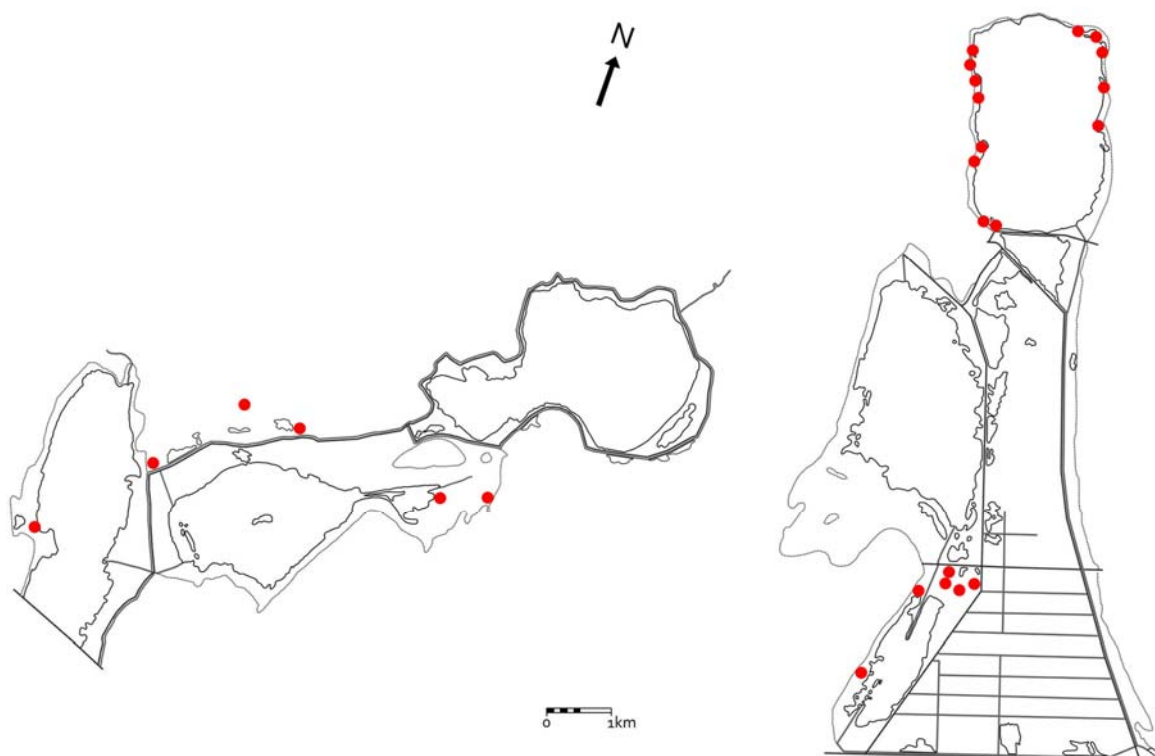

Figur 10. Kortlægning af paukende rørdrummer i Selbjerg Vejle, 2007.

Figur 11. Kortlægning af paukende rørdrummer i Tømmerby Fjord, 2007.

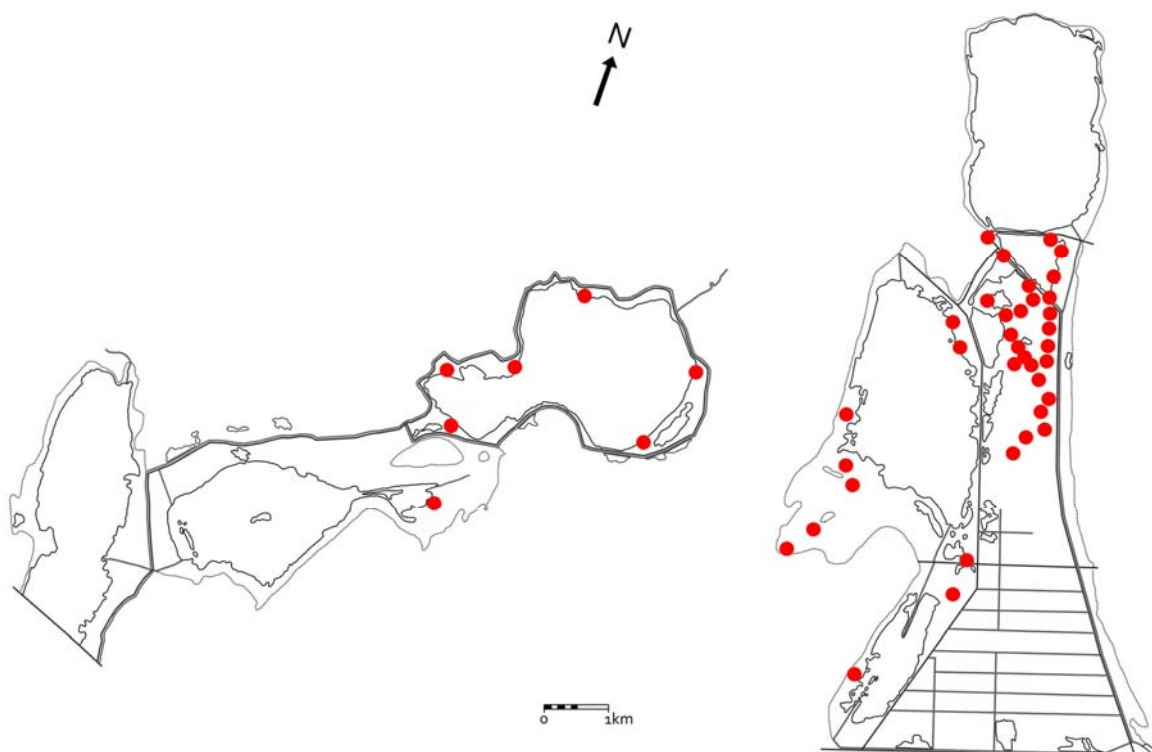

Figur 12. Kortlægning af paukende rørdrummer i resten af Vejlerne (områder ikke dækket af Fig. 9-11).

4.2.2 Rørhøg

Rørhøg er ligeledes en art på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I. Ynglebestanden blev i 2007 opgjort til 43 territorier (Fig. 13). Det er en nedgang i forhold til 53 par i 2005 og 49 par i 2006 (Nielsen 2006a, 2006b). Halvdelen af bestanden er optalt i rørskoven i Bygholm Nord. Det er bemærkelsesværdigt, at den udbredte rørskov i Tømmerby Fjord ikke huser flere par end den meget mindre rørskov i Han Vejle.

Rørhøg overvåges i NOVANA ved at overvåge artens udbredelse. Et samlet udbredelseskort for arten i Danmark ventes udarbejdet i 2008/2009 på basis af inberetninger i DOFbasen.

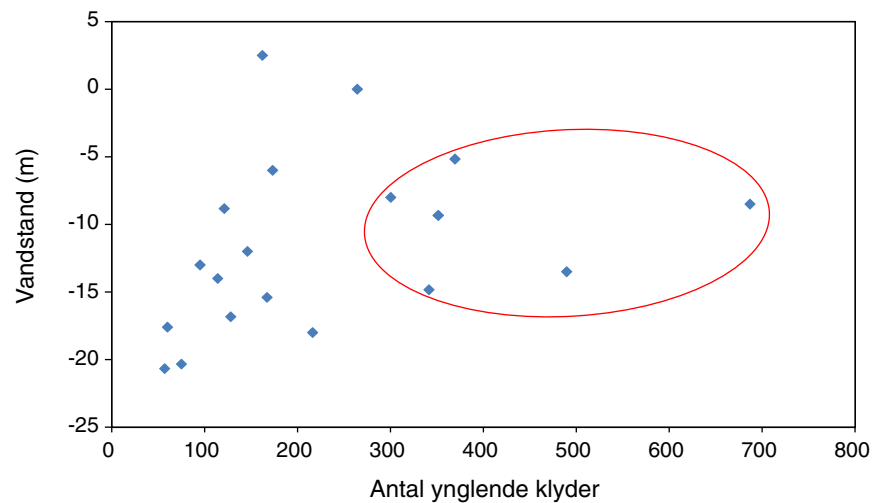
Figur 13. Territoriefordeling af rørhøg i Vejlerne, 2007.

4.2.3 Klyde

Klyde er som de to foregående arter optaget på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I. Ynglebestanden blev i 2007 opgjort til 110 par med 74 par på Bygholmengen og de resterende par i Arup Vejle. Årets ynglesucces skønnes at have været meget dårlig, og det er tvivlsomt, om der kom unger på vinger i Vejlerne i 2007. Antallet af klyder var lavt i 2007, og arten synes at være gået meget tilbage i antal i Vejlerne over de seneste år. I 2005 blev der registreret 233 par, mens der i 2006 observeredes 316 par (Nielsen 2006a, 2006b).

Ikke siden den særdeles tørre ynglesæson i 1993 er der registreret så få klyder i Vejlerne. Fuglenes antal og ynglesucces på Bygholmengen er bl.a. afhængig af vandstanden. I starten af april taltes 465 fugle på engen, og der var således et "normalt" antal par. Allerede omkring 10. april var vandstanden imidlertid -15 cm DNN ved Centralslusen ved Midtsø, og 1. maj var den nede på -25 cm DNN, og således under -15 cm DNN, som synes at være det nedre vandstandsniveau for normale eller gode ynglesæsoner for de kolonirugende fugle på engen. Siden overvågningen på Vejlerne igangsattes i 1978, er de seks år med det største antal ynglepar forekommet i år, hvor vandstanden i april på Bygholmengen har ligget mellem -5cm DNN og -15cm DNN (Fig. 14). Der har også været en mindre bestand i nogle af årene med en vandstand på over -15 cm DNN, men det tyder på, at en forudsætning for, at et større antal klyder slår sig ned på engen, er, at der opretholdes en høj vandstand, som kan yde en vis beskyttelse mod rovpattedyr.

Figur 14. Vandstand på Bygholmengen i forhold til antallet af ynglende klyder i april 1988-2007. Med rødt er indrammet årene med den højeste bestand.

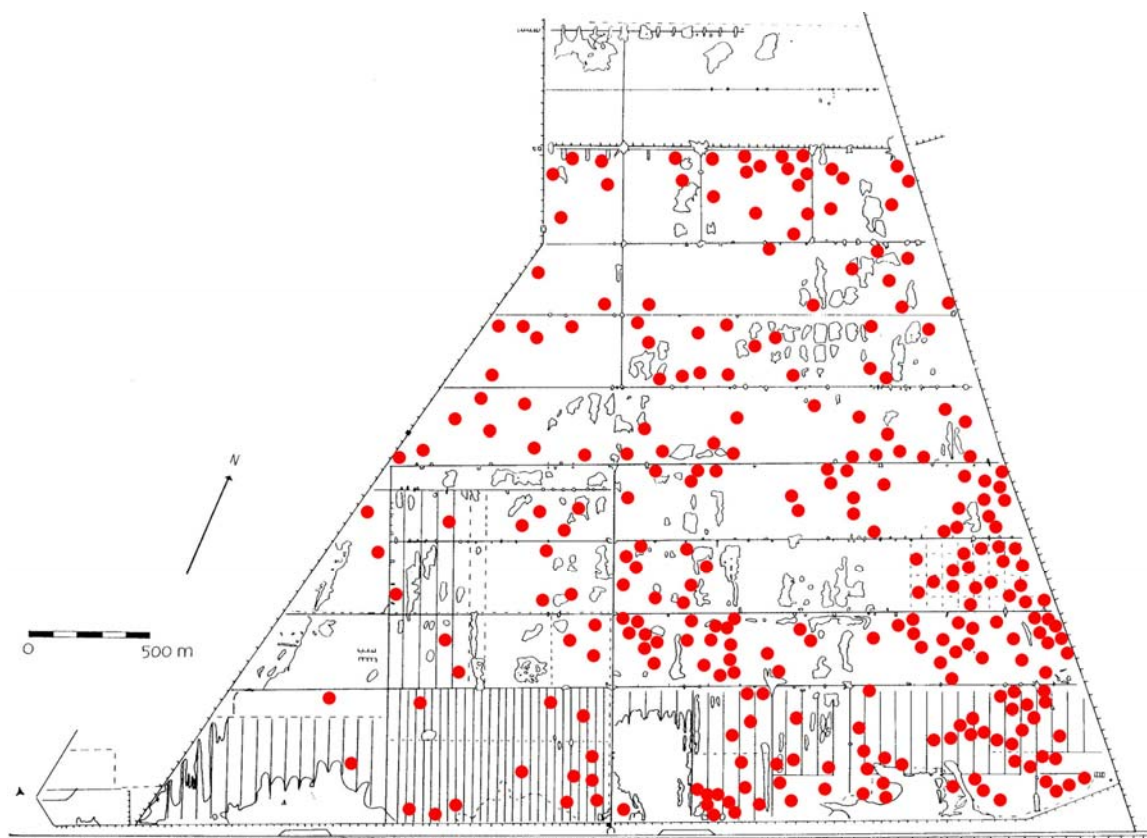

4.2.4 Vibe

Arten blev alene overvåget på Bygholmengen, hvor der blev kortlagt 293 par. Det er lidt flere end i 2005 (251 par) og 2006 (273), men stadig færre end de sidste år i perioden 1978-2003, hvor over 400 par yngede på Bygholmengen (Kjeldsen, i trykken). I forhold til 2006 var fordelingen af fugle på engen i 2007 meget forandret. Mange flere par yngede således på den vestlige del af engen i 2007 (Fig. 15 og 16).

Figur 15. Territoriefordeling af vibe på Bygholmengen, 2007.

Figur 16. Territoriefordeling af vibe på Bygholmengen, 2006.

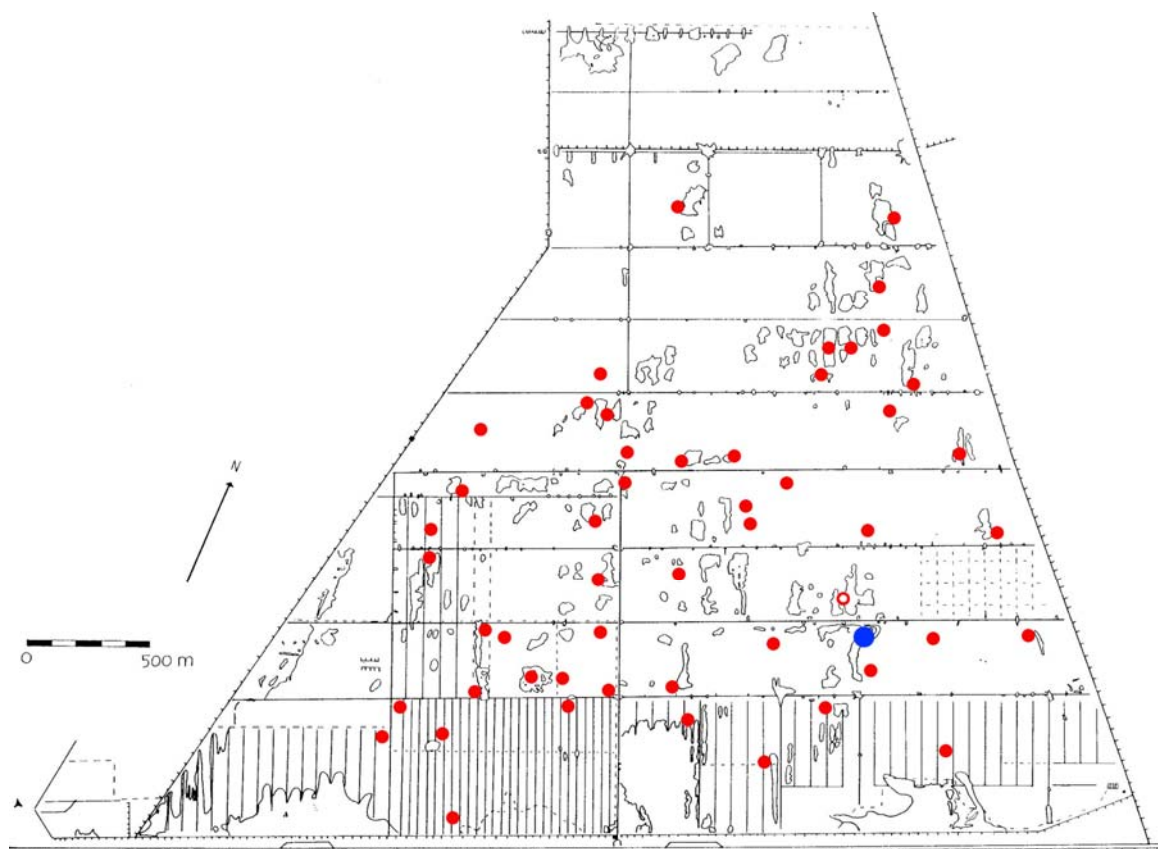
Denne omfordeling af bestanden skyldes givetvis den lavere vandstand i 2007, som gav flere tilgængelige yngleområder på den ellers meget våde vesteng og færre på den måske for tørre østeng. Viben er en af de få arter, som ikke ynder alt for våde forhold på engene, men det kan også blive for tørt.

4.2.5 Lille præstekrave

Et par ynglede på Bygholmengen. Fuglene sås i juni vise territorial adfærd i et næsten vegetationsløst område, der tidligere havde været oversvømmet.

4.2.6 Engryle (almindelig ryle)

Den samlede ynglebestand blev i 2007 opgjort til 59-60 par, hvoraf 50-51 par ynglede på Bygholmengen og 9 par i Arup Vejle (Fig. 17 og 18). Der blev iøvrigt gjort et redefund på Bygholmengen. Der er tale om en stigning fra 46 par i 2005 og 54 par i 2006 (Nielsen 2006a, 2006b). Bestandsniveauet var gennem 1993-2003 i størrelsesordenen 70-80 par (Kjeldsen, i trykken). Vejlerne med Bygholmengen og Arup Vejle synes at være det sted i landet, hvor engrylen klarer sig bedst, og bestandstilbagegangen har været mindst. På Tipperhalvøen blev der i 2007 optalt 58 par (Ole Thorup, pers. medd.), og på Danmarks tredje kerneområde for arten, Agger og Harboøre Tanger, blev der optalt henholdsvis 27-31 par og 14-15 par.

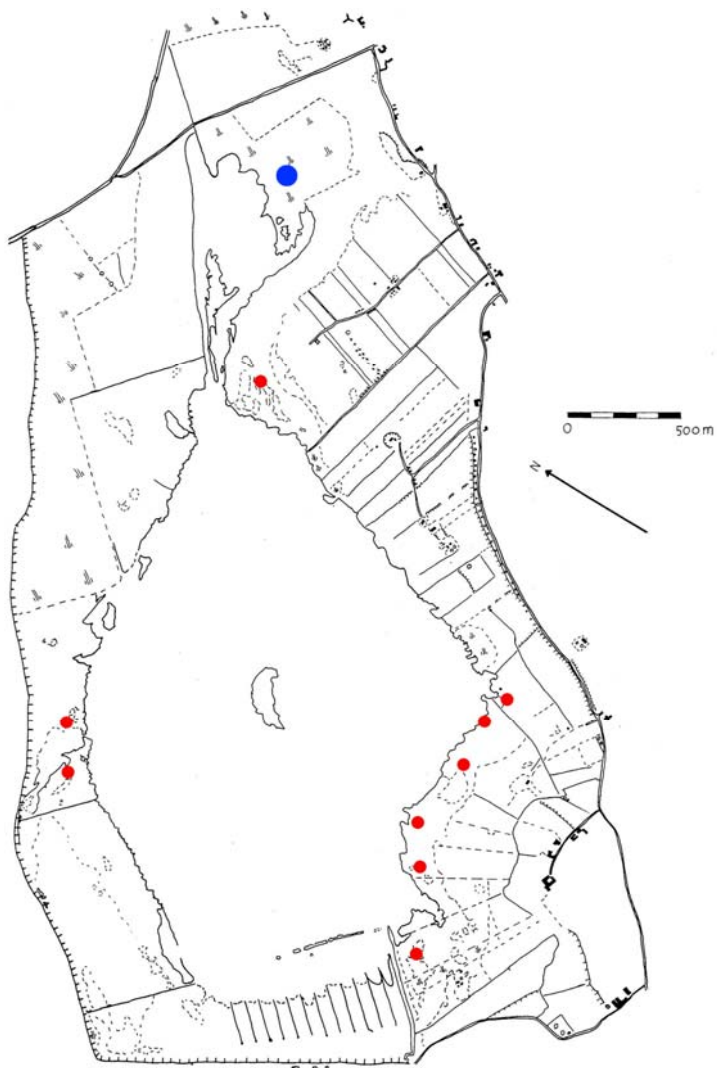
Figur 17. Fordeling af ynglende engryler (røde prikker) og brushøner (blå prik) på Bygholmengen i 2007.

4.2.7 Brushøne

Ynglebestanden i Vejlerne blev i 2007 opgjort til 2-6 brushøner. Der blev registreret en svagt yngleurolog hønne på henholdsvis Bygholmengen og Vesløs Vejle (Fig. 17 og 18). Desuden observeredes fire høner tilknyttet dansepladser i juni. Det meget lave antal i 2007 lå på niveau med 2006 (4-5 høner) og noget under 2005 (13-20 høner) (Nielsen 2006a, 2006b). Arten er i Vejlerne meget variabel i antal, og i perioden 1978-2003 varierede den optalte bestand mellem 83 par i 1988 og nul par i 1996 (Kjeldsen, i trykken).

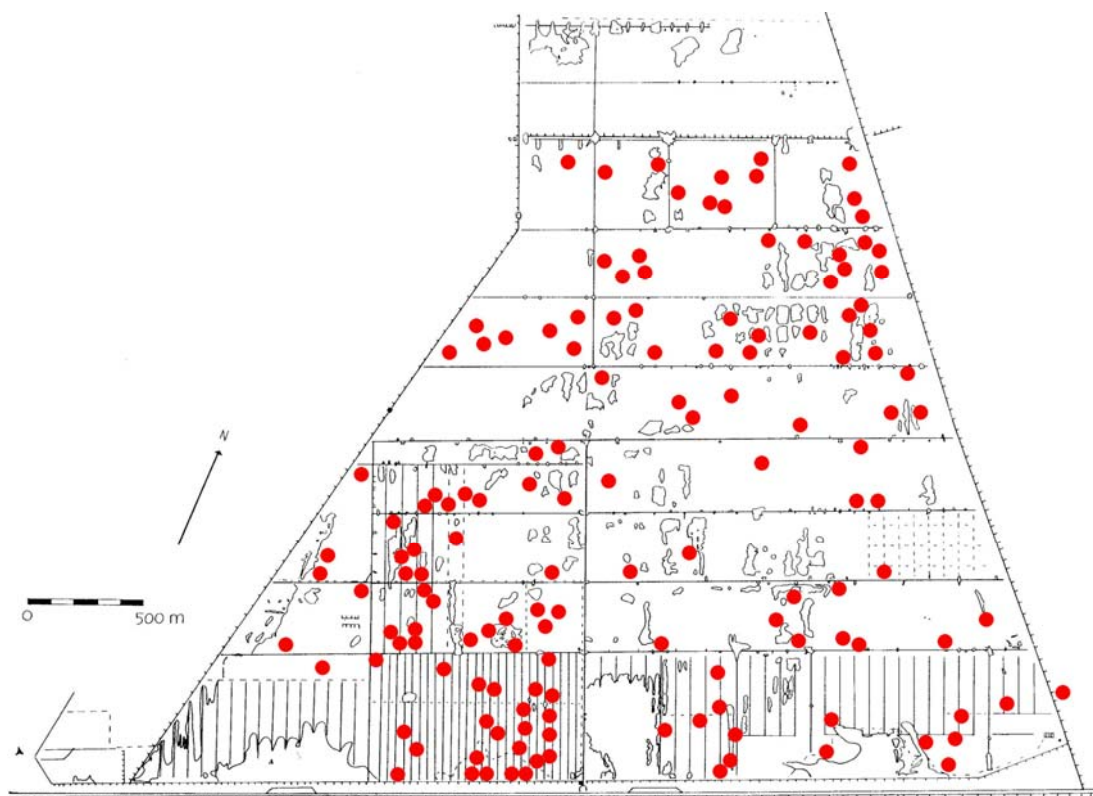
Der var indtil midten af maj en større danseplads på engene i Trekanten med op til 170 fugle; et fænomen, der ikke er iagttaget i flere år. Efterfølgende trak langt de fleste af disse brushøns øjensynligt videre nordpå. Arten synes på vej til helt at forsvinde som dansk ynglefugl, og det er spørgsmålet, om plejeforanstaltninger vil kunne ændre på dette. Vejlerne synes stadig at rumme tilstrækkelig variation i engenes vegetationsstruktur og -højde til at opfylde brushønsenes ynglekrav.

Figur 18. Fordeling af ynglende engryler (røde prikker) og brughøner (blå prik) i Vesløs/Arup Vejler i 2007.

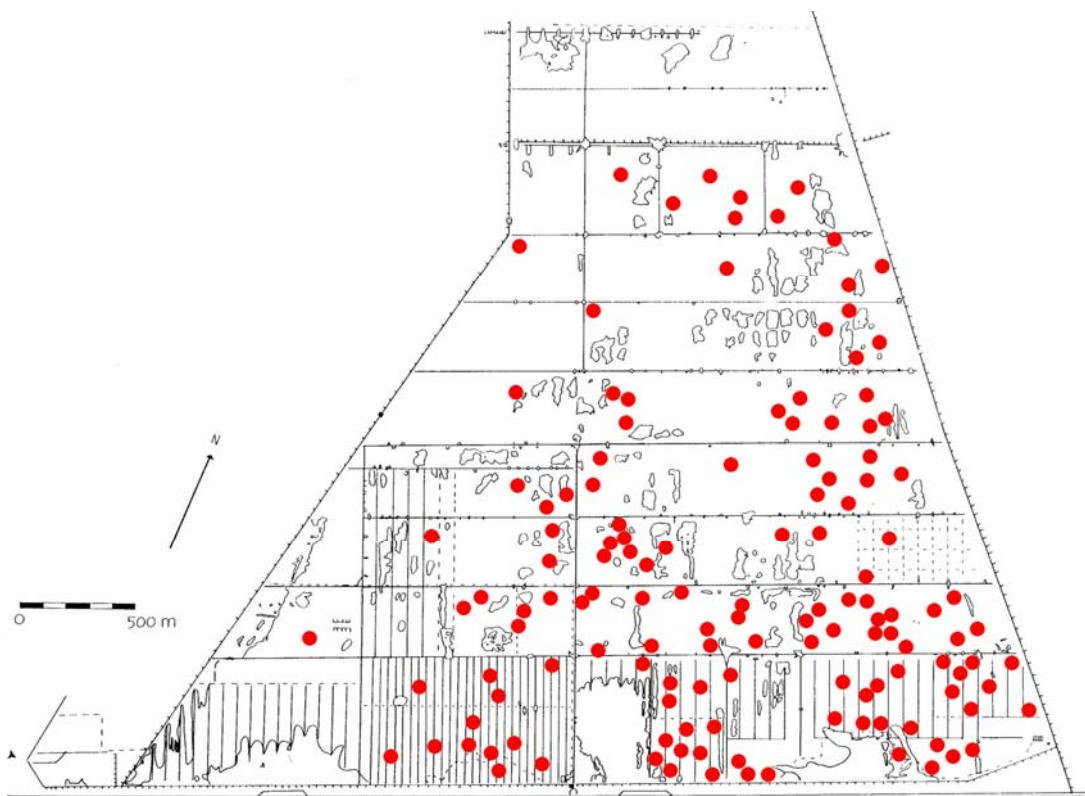

4.2.8 Stor kobbersneppe

Den samlede ynglebestand på 157 par blev overvejende optalt på Bygholmengen med 143 par (Fig. 19). Dette var lidt flere end i 2006 (Fig. 20).

Figur 19. Territoriefordeling af stor kobbersnepe på Bygholmengen, 2007.

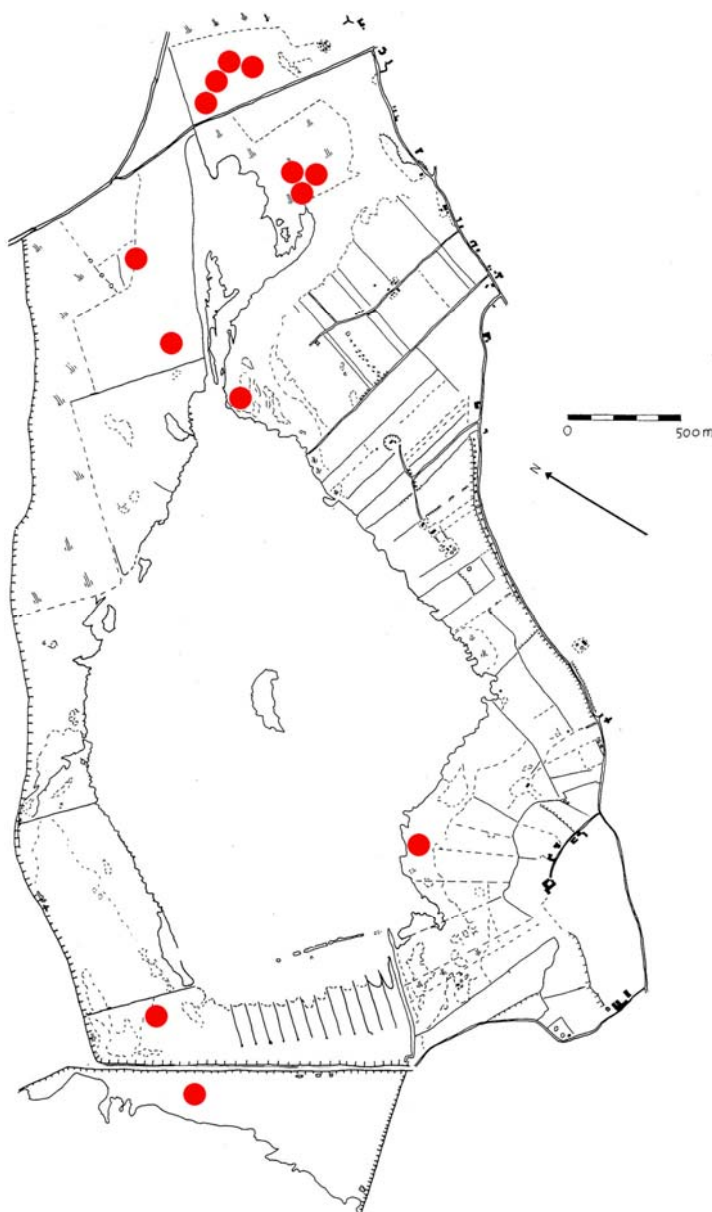
Figur 20. Territoriefordeling af stor kobbersnepe på Bygholmengen, 2006.

Desuden ynglede et par øst for Østre Landkanal, et par i Østerild Fjord (mellem Dykkerslusen og Røde Bro) og 12 par i Vesløs/Arup Vejler (Fig. 21). Der er tale om nogen fremgang efter de relativt lave antal optalt i 2005 (128 par) og 2006 (145 par) (Nielsen 2006a, 2006b). Der er dog endnu et stykke op til bestandsniveauet på i størrelsesordenen 200 par, som blev registreret i perioden 2000-2003 (Rasmussen & Nielsen 2003).

Ligesom viberne har stor kobbersnepe omfordelt sig på Bygholmengen i 2007. Langt flere fugle har etableret territorier på den vestlige del af engen end i 2006 (Fig. 19 og 20). Det skyldes formentlig, at den relativt lave vandstand har skabt forbedrede ynglemuligheder på vestengen i 2007 og forringet forholdene på østengen. Et forhold som også blev set for viberne.

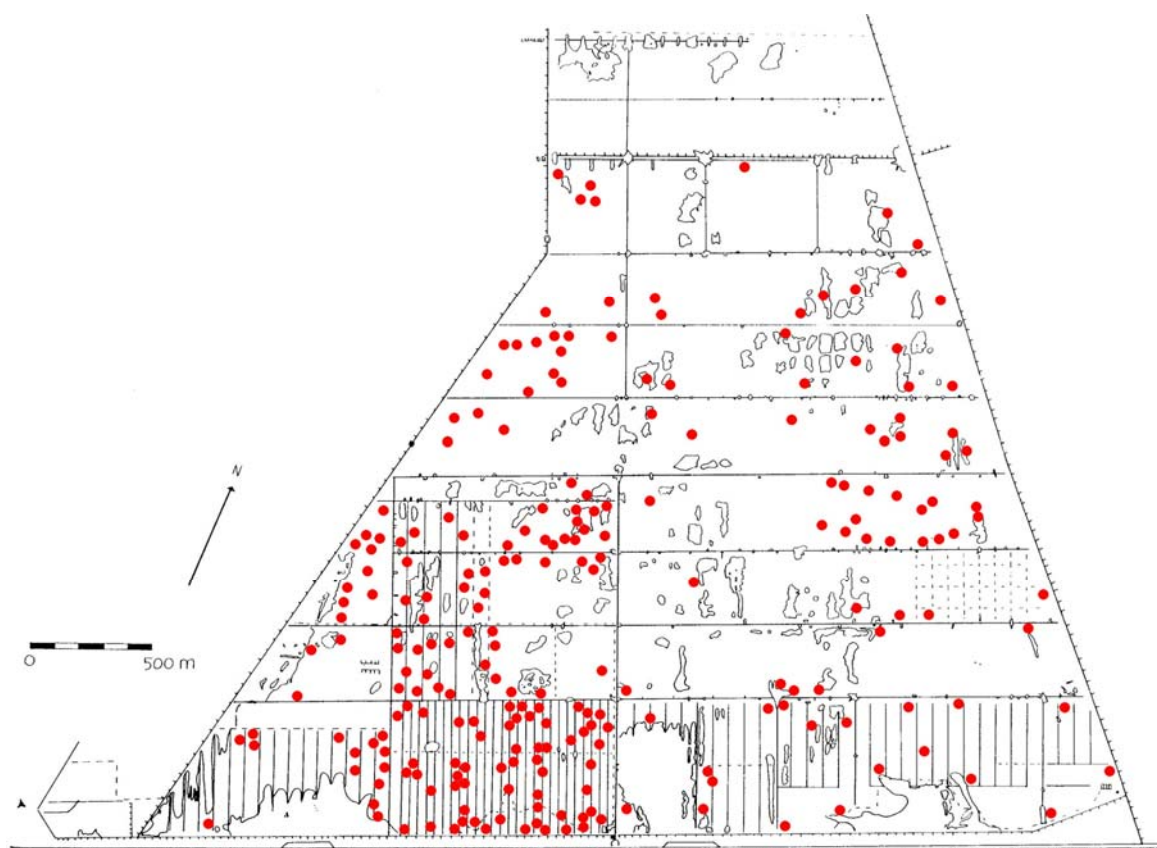
I de vestlige Vejler var der dobbelt så mange territorier som i de seneste år, hvor der blot har været seks par i Trekanten.

Figur 21. Territoriefordeling af stor kobbersnepe i Vesløs/Arup Vejler og Østerild Fjord, 2007.

4.2.9 Rødben

Der blev kortlagt samlet 326 territorier af arten fordelt med henholdsvis 235 par på Bygholmengen, 78 par i Vesløs/Arup Vejle og 13 par på østsiden af Østerild Fjord (Fig. 22 og 23). Antallet lå tæt på resultatet fra 2006, og antal og fordeling på Bygholmengen var stort set identisk med 2006 (Nielsen 2006b). Det tyder på, at rødbens valg af levested på Bygholmengen er langt mindre påvirket af vandstandsforhold, end det er tilfældet for vibe og stor kobbersneppe.

Figur 22. Territoriefordeling af rødben på Bygholmengen, 2007.

Figur 23. Territoriefordeling af rødben i Vesløs/Arup Vejler og østsiden af Østerild Fjord, 2007.

4.2.10 Dværghmåge

Den samlede ynglebestand blev i 2007 vurderet til 2-4 par dværghmåger. Tre par blev set i en længere periode i Kogleakssøen, og et af parrene blev set rugende fra den 4. juni og gennem det meste af juni måned mellem fjordterne og hættemåger. Reden var placeret vådt og lavt på en mudderbanke, og under en regnkuling i sidste uge af juni blev reden opgivet. Desuden blev der én gang registreret et varslende par i kanten af en større hættemågekoloni i Bygholm Nord tæt på Selbjergdiget (Poul Hald-Mortensen, pers. medd.). På grund af stedets utilgængelighed og tilsvarende få besøg i området regnes dette par ligesom det rugende par i Kogleakssøen som sikre ynglepar. De to andre par i Kogleakssøen er ikke registreret under omstændigheder, der tyder på, at de har gennemført et reelt yngleforsøg. Dværghmåge ynglede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980. Siden 1997 har mindst ét par årligt gjort yngleforsøg, skønt der sjældent har været ynglesucces (Kjeldsen, i trykken).

4.2.11 Fjordterne

Den samlede ynglebestand af fjordterne blev i 2007 opgjort til 57 par med 24 par på Bygholmengen, 25 par på Melsig i Arup Vejle og 8 par i Kogleakssøen. På Bygholmengen taltes i starten af juni 11 rugende par ved Vestsøen og 13 par i nogle parceller mod nord på den vestlige del af engen. Fuglene ved Vestsøen opgav senere. På Melsig var der 35 varslende fugle den 31. maj, som med en omregningsfaktor på 1,7, der bruges i den trilaterale Vadehavsovervågning (Hälterlein m.fl. 1995), svarer til 25 par. Kolonien i Kogleakssøen er optalt som antallet af rugende fugle. Med 57 par blev 2007 året med den største bestand, der endnu er registreret i Vejlerne. Til sammenligning var der 32 par i 2005 og 44-45 par i 2006 (Nielsen 2006a, 2006 b).

4.2.12 Havterne

Ynglebestanden på 71 par blev kortlagt på Bygholmengen den 5. maj, men senere opgav mange af fuglene at yngle. Antallet er næsten en halvering i forhold til 2006, hvor der blev optalt 132 par (Nielsen 2006b). Havterne er som koloniruger afhængig af en relativt høj vandstand, som kan yde nogen beskyttelse mod redeprædation. Årets lille ynglebestand skyldes formentlig den lave vandstand på Bygholmengen.

4.2.13 Sortterne

Den samlede ynglebestand talte i 2007 ca. 40 par fordelt med 28 par (23-32 par) i Kogleakssøen og ca. 12 par i Bygholm Nord. Mindst 31 unger blev flyvefærdige.

Sortterne udviste ved ankomsten størst interesse for en lille rørholm i Selbjerg Vejle, men rykkede efter den 8. maj over i Kogleakssøen. Dette område har traditionelt været det foretrukne område for sortterne i Vejlerne igennem de seneste knap 10 år. Det varede længe inden alle ynglefuglene havde indfundet sig, og koloniens størrelse var i 2007 væsentligt under de optalte 35-36 par i 2005 og 37 par i 2006 (Nielsen 2006a, 2006b). Yngleområdet i Kogleakssøen lå langt fra de faste observationsposter, og det var vanskeligt at få et godt overblik over kolonien. Bestandsstørrelsen er optalt ved at optælle antallet af opflyvende fugle ved overflyvning af en potentiel prædator. Antallet af opflyvende, rugende fugle har været 22, og det største antal set over kolonien har været 46 fugle, svarende til mindst 23 par. Der er imidlertid ikke optalt på tidspunkter, hvor alle fugle i kolonien forventes at have været samlet, så der er derfor anvendt en omregningsfaktor for måge-/ternekolonier på 1,7, hvorved maksimumantallet er fremkommet.

Desuden har en mindre koloni ynglet et sted i Bygholm Nord. Det kan være sket ved nogle søer langs med Selbjergdiget, hvor arten tidligere har ynglet, eller i hættemågekolonien, som strækker sig over et stort areal i den sydlige del af Bygholm Nord, hvor vegetationen holdes åben. Fouragerende fugle sås i dette område i juni, men det lykkedes ikke at lokalisere kolonien, før der i juli dukkede flyvefærdige ungfugle op. Antallet af par i denne koloni er derfor meget usikkert. Det synes dog meget sandsynligt, at den samlede antal par i 2007 har udgjort en stigning i forhold til de seneste år, hvilket underbygges af, at der i 2004 og 2005 blev optalt mange ungfugle, og ungeproduktionen ofte afspejler sig i den lokale bestandsudvikling 2-3 år senere (Kjeldsen, i trykken).

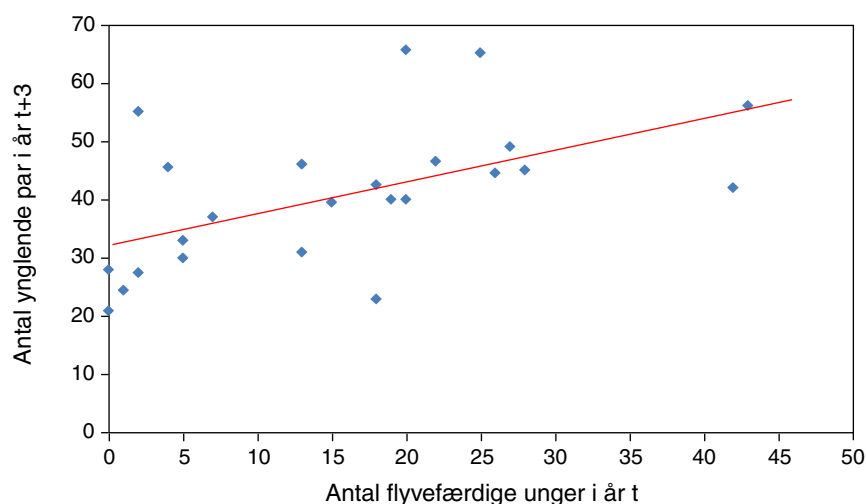
Den 14. juli blev der talt 31 flyvefærdige ungfugle, heraf 18 i den sydlige del af Bygholm Nord samt 13 i Kogleakssøen og Lund Fjord. Samme dag taltes 77 adulte fugle. Dette blev det største antal i 2007. Det var overraskende, at så mange unger havde klaret det regnfulde vejr i juni, idet ynglesæsonen ved flere tidligere lejligheder er slået fejl, hvis det har regnet meget i redeperioden.

Antallet af ungfugle af sortterne i Vejlerne er blevet optalt siden 1981. Bestanden har i denne årrække vist en vigende tendens frem mod årtusindskiftet fra ca. 70 par til 23 par (Kjeldsen, i trykken). I mange år blev der kun produceret få unger. I perioden 1990-1995 var der således flere år uden flyvedygtige unger, og Vejlernes sortterner producerede i alt otte unger på disse seks år, hvilket er langt fra nok til at opretholde endelige genopbygge bestanden. Fra sidst i 1990'erne begyndte der igen at flyve mange unger af rederne, og herefter er bestanden vokset. Der synes at være en tydelig korrelation mellem ungeårgange og lokal bestandsstørrelse tre år senere (Fig. 24). Dette betyder formentlig, at den lokale bestand i Vejlerne opretholder sig selv uden tilskud udefra, men også at den nærmeste fremtid, årets store ungeproduktion in mente, ser lysere ud for arten i Vejlerne.

Årene med den største ungeproduktion blandt sortterne har generelt været årene med højest vandstand på ynglelokaliteterne (Kjeldsen i tryk.) Der var imidlertid ikke nogen specielt høj vandstand i Bygholm Nord i 2007. Vandstanden var således omtrent på gennemsnittet for årrækken 1978-2003, men omkring 25 cm under vandstanden de vådeste år. Tillige var det den laveste forårvandstand registreret i dette område siden Krapdiget blev retableret i 1994. Der er derfor ikke nogen umiddelbar forklaring på den høje ungeproduktion hos sortterne i 2007.

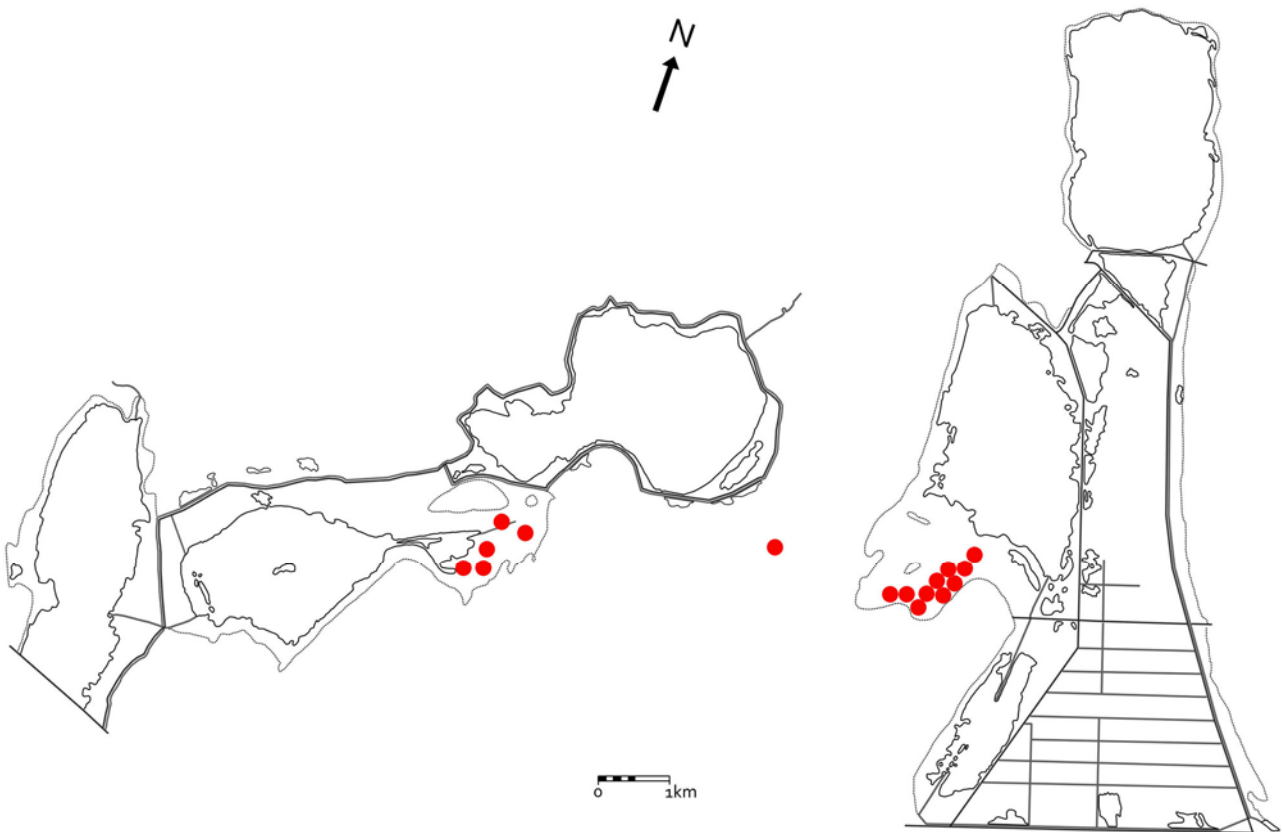
Sortterner kræver åbne vandflader og områder med lav vegetation. Tilgroningen i Kogleakssøen og nærliggende områder samt i Bygholm Nord vil derfor gøre disse områder mindre egnede for sortterner og de øvrige kolonirugende fugle i området.

Figur 24. Sammenhæng imellem antallet af flyvefærdige sortterneunger pr. ynglesæson og Vejlernes ynglebestand tre år senere for årene 1981-2007. Tendenslinie indsat.

4.2.14 Plettet rørvagtel

Der blev registreret mindst 16 territoriehævdende fugle i 2007 (Fig. 25). Der er således hørt mindst 10 fugle i den sydlige del af Selbjerg Vejle, en fugl i en mose midt på Hannæs ved Tømmerby Fjord og mindst fem fugle omkring Vesløs Vejle. Årets resultat var lavt i lighed med de foregående år, hvor der blev registreret ni fugle i 2005 og 19 fugle i 2006 (Nielson 2006a, 2006b). Det skal dog bemærkes, at indsatsen i forbindelse med natlytning disse år ikke er umiddelbart sammenlignelig med registreringerne i perioden 1978-2003.

Figur 25. Territoriefordeling af plettet rørvagtel i Vejlerne, 2007.

4.2.15 Trane

Der var i 2007 to sandsynlige ynglepar i henholdsvis Selbjerg Vejle og Bygholm Nord rørskov. Regelmæssig aktivitet af traner er set begge steder, men der er ikke registreret udflyvende fugle i 2007. Siden starten af 1990'erne er der de fleste år iagttaget traner med yngleadfærd i Vejlerne (Kjeldsen, i trykken). Der har i de seneste år været 2-3 par bortset fra 2006, hvor der blot blev observeret ét par. Bortset fra 2007 er der i alle årene siden 2002 konstateret ikke-flyvefærdige unger, som med sikkerhed er klækket i Vejlerne.

5 Litteratur

Hälterlein, B., Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Menneböck, T., Rasmussen, L.M., Südbek, P., Thorup, O. & Vogel, R.L. (1995): Anleitung zur Brutbestandserfassung von Küstenvögel im Wattenmeergebiet. - Wadden Sea Ecosystem No. 3. Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven.

Kjeldsen, J.P. (1999a): Vejlerne Feltstation. - I: Laursen, K. (red.): Overvågning af fugle 1997-98, resultater fra feltstationerne. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 267. 87s.

Kjeldsen, J.P. (1999b): Vejlerne 1997. Ynglefugle. - I: Laursen, K. (red.): Overvågning af fugle 1997-98, resultater fra feltstationerne. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 267. 87 s.

Kjeldsen, J.P. (i trykken): Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift.

Nielsen, H.H. (2006a): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2005. - Rapport til Aage V. Jensens Fonde.

Nielsen, H.H. (2006b): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2006. - Rapport til Aage V. Jensens Fonde.

Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. (2003): Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 462. 130 s.

Pihl, S. & Kahlert, J. (2004): Teknisk anvisning for overvågning af ynglefugle. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Teknisk anvisning fra DMU's Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur F1. 69 s.

Rasmussen, P.A.F. & Nielsen, H.H. (2003): Ynglefugle i Vejlerne 2002. Danmark Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Nyhedsbrev fra DMU, Afd. for Kystzoneøkologi.

http://www2.dmu.dk/1_om_dmu/2_afdelinger/3_vibi/nyhedsbreve/dmu_kyst_vejlerne_2002.pdf

Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baatrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T., Buttenschøn, R.M., Fredshavn, J., Aude, E. & Nygaard, B. (2005): Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet og fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. 3. udgave. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 457. 462 s.

Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. (2006): Arter 2004-2005. NOVANA. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 582. 148 s.

Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. (2007): Arter 2006. NOVANA. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 644. 88 s.

DMU Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser er en del af Aarhus Universitet.	På DMU's hjemmeside www.dmu.dk finder du beskrivelser af DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter.
DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning inden for natur og miljø.	Her kan du også finde en database over alle publikationer som DMU's medarbejdere har publiceret, dvs. videnskabelige artikler, rapporter, conferencebidrag og populærfaglige artikler.

Yderligere information: www.dmu.dk

Danmarks Miljøundersøgelser Frederiksborgvej 399 Postboks 358 4000 Roskilde Tlf.: 4630 1200 Fax: 4630 1114	Direktion Personale- og Økonomisekretariat Forsknings-, Overvågnings- og Rådgivningssekretariat Afdeling for Systemanalyse Afdeling for Atmosfærisk Miljø Afdeling for Marin Økologi Afdeling for Miljøkemi og Mikrobiologi Afdeling for Arktisk Miljø
Danmarks Miljøundersøgelser Vejlsovej 25 Postboks 314 8600 Silkeborg Tlf.: 8920 1400 Fax: 8920 1414	Forsknings-, Overvågnings- og Rådgivningssekretariat Afdeling for Marin Økologi Afdeling for Terrestrisk Økologi Afdeling for Ferskvandsøkologi
Danmarks Miljøundersøgelser Grenåvej 14, Kalø 8410 Rønde Tlf.: 8920 1700 Fax: 8920 1514	Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet

[Tom side]

I rapporten fremlægges resultater af overvågning af udvalgte arter af ynglefugle i Vejlerne i 2007. Overvågningen omfatter arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I samt enkelte andre arter. Der blev kortlagt 59-60 par engryler, hvilket er en lille stigning i forhold til de to foregående år. Brushøns blev opgjort til 2-6 ynglende hunner, hvilket er meget lavt. Cirka 40 par sortterner fik mindst 31 unger på vingerne, og 2007 fortsætter dermed den positive udvikling i såvel antallet af par som ynglesucces.